

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi
ISSN: 2630-600X

VASAD

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi - Yıl / Year: 2021 - Sayı / Issue: 7 - Sayfa/Page: 35-60
Makale Bilgisi / Article Info / Geliş/Received: 17.02.2021 / Kabul/Accepted: 17.06.2021
Yayın Tarihi/ Date Published: 30.06.2021

Atf/Citation: Balta, S. (2021). Hüdâyî ve Goethe'nin Şiirlerinde Hz. Muhammed.
Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7, 35-60

Araştırma Makalesi / Research Article

Sabri BALTA

Dr. Öğretim Üyesi
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi Dilbilimi Bölümü,
ORCID: 0000-0002-7357-0560
sabri55balta@hotmail.com

Hüdâyî ve Goethe'nin Şiirlerinde Hz. Muhammed* *The Prophet Muhammad in the Poems of Hüdâyi and Goethe*

Öz

Hz. Muhammed şiirin fevkalade revaçta olduğu bir dönemde dünyaya gelmiştir. O zamandan beri, O'nu şiirlerle tanımlama geleneği, diğer edebi tanımlama türlerine nazaran, şairlerin gündeminde çok daha öne çıkmıştır. O, sadece Türk-İslam edebiyatı şairleri tarafından değil, bilâkis Batı edebiyatını temsil eden şairler tarafından da şiirlere konu edilmiştir. Klasik Türk edebiyatının temsilcilerinden olan Aziz Mahmud Hüdâyî (1541-1628) de şiirlerinde Hz. Peygamber'in beşerî yönünü, ahlakını, üstün meziyetlerini, meşhur isimlerini ifade etmiş, O'nun peygamberlik yönünü ön plana çıkartmış ve O'nun sünnetine uymanın önemine dikkat çekmiştir. Deha şairi Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) ise derin ve sonsuz bir hayranlık tavrı içerisinde İslam'ın tevhid akidesini öne çıkararak Hz. Peygamber'e olan sempaticelerini şiirine yansıtmıştır. Şiirlerinde O'nun davranış tarzı ve öğretisi üzerinde durarak, Hz. Peygamber'in seçkin hususiyetlerini, manevi ve fikri yönünü dile getirmiştir. Bu çalışmada, Aziz Mahmud Hüdâyî ve Johann Wolfgang von Goethe'nin Hz. Peygamber'le ilgili şiirleri mukayeseli bir şekilde ele alınmıştır. Elde edilen bulgular sonuç bölümünde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Hüdâyî, Goethe, şiir.

* Bu makale 'Aziz Mahmud Hüdâyî'nin *Divân-ı İlahiyatı ile Johann Wolfgang von Goethe'nin Doğu-Batı Divanı'nda Tasavvuf* isimli doktora tezinin bir kısmı esas alınarak genişletilmiş bir şekilde yeniden kaleme alınmıştır.

Abstract

The Prophet Muhammad was born at a time when poetry was extremely popular. Since then, the tradition of describing the Prophet with poems has been much more prominent on the agenda of poets than other types of literary descriptions. He has been the subject of poems not only by the poets of Turkish-Islamic literature but also by the poets representing Western literature. Aziz Mahmud Hüdâyî (1541-1628), one of the representatives of classical Turkish literature, expressed the humanity, morality, superior virtues, and famous names of the Prophet Muhammad in his poems, highlighted his prophethood aspect and drew attention to the importance of obeying his sunnah. The genius poet Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) emphasized the monotheistic belief of Islam with deep and endless admiration and reflected his sympathy for the Prophet Muhammad in his poems. In his poems, he focused on the behavior and teachings of the Prophet Muhammad and expressed his prominent features, spiritual and opinion aspects. In this study, the poems written by Aziz Mahmud Hüdâyî and Johann Wolfgang von Goethe about the Prophet Muhammad were handled comparatively. Obtained findings are discussed in the conclusion section.

Keywords: Prophet Muhammad, Hüdayi, Goethe, poem.

Giriş

Hz. Peygamber'in şiiri reddetmediği, bazı şairleri koruduğu, bir kasidesi dolayısıyla Ka'b bin Züheyr'e hırcasını hediye ettiği malumdur (Ayvazoğlu, 2014: 169). Buna ilaveten Hz. Peygamber "Sözde sihir vardır" anlamında bir hikmet buyurarak, sözü en ince ve en tesirli, en sevindirici, uyarıcı kullanmaktan da bahsetmektedir. Kur'an-ı Kerim Allah'ın bütün insanlığa gönderdiği bir kelim mucizesidir. Dolayısıyla Kur'an ve Hz. Peygamberin sözleri insanoğlunun bugüne kadar tanıdığı en mucizeli söz terkipleridir (Kabaklı, 2015a: 81). Muhteşem bir kelim hadisesi olan şiir de tarihin akışında çoğu zaman yön verici bir rol üstlenmiştir (Demirbağ, 1991: 12). Tabiatıyla kıyametin sabahına kadar sönmeyecek olan (Kabaklı, 2016: 7) şiirin neyi anlattığını anlamak da şiire ve şaire verilen değer anlaşılmamasının ortaya çıkarılmasıyla mümkün olmaktadır. Zira en üst seviyede takdir gören bir sanat dalı olan şiirin ve şairin de toplumda hususi bir yeri mevcut bulunmaktadır (Atik, 2018: 69).

Şair, meselesi olan bir insandır. Onun meselesi kendi varlığı ile başlar. Onun dili kullanmada büyük bir yeteneği ve estetik duruşu vardır (Ökten, 2015: 11). Şiir bir mukaddes eşiğin süpürgesi, şair ise boynundaki süpürücülük borcuyla insanoğlunun en yüksek rütbelilerinden birisi durumundadır (Kısakürek, 2010: 14). Şiirin en büyük şairlerinden biri olan Fuzûli, şiiri muntazam bir şekilde söylemeyi, okuyanın zevkine hürmet etmek şeklinde ifade etmiştir (Banarlı, 2012: 323). Çünkü şiir sadece "yazılmış bir söz" değil, bir

musîki gibi kulağı dolduran “söylenmiş bir söz” olarak nitelendirilmiştir (Banarlı, 2016: 19). Zira şiirin de birtakım notaları, icrası ve ahengi mevcuttur (Banarlı, 2016: 115). Bütün bunların yanında şiirin bir de dili vardır. Çoğu dilbilimcilere göre şiir dili “dil içinde ayrı bir dil “olarak kabul görmüştür (Mermer vd., 2017: 24).

Taklîd ve ve iş’ara müsta’id olduğundan her kavmin üdebâsı ve şu’arâsı, en şedîd, en ulvî, en ruh-perver hislerini nazmen ifade etmişlerdir (Parlatır, 1993: 25). Meşhur hikâyecilerimizden Ömer Seyfettin, istiklâl şairimiz Mehmet Akif’i misal göstererek, şairi ruhunda ilâhi bir ateş taşıyan ve bir ihtirası olan kişi olarak nitelemiş; şiiri ise kişiyi zapt eden, insanın ruhunda olmayan bir kuvveti ve hissiyatı telkin eden bir unsur olarak telâkki etmiştir (Düzdağ, 2011: 32). Dolayısı ile hak kelâmı niteliğinde olan şiir, ölü gönülleri diriltten bir kelâmdır (Tatçı, 2019: 126). Nitekim Lâtîfî şiire bir nevi kutsiyet atfetmektedir. Ona göre gerçek şairlerin sözleri varîdat-i ilâhidir (Okuyucu, 2013: 58). Yine Mehmet Akif şiiri gözyaşı olarak görmüştür (Okay, 1989: 41).

Hz. Peygamber şiirin çok üstün tutulduğu zirve bir dönemde dünyaya gelmiştir. Doğumundan sonra henüz beş-altı yaşlarında iken kendisine atfedilen ilk şiir annesi Hz. Amine’nin dilinden “*Rüyalarımda gördüğüm gerçek... Oğlum, sen insanlığa gönderilecek Peygambersin!*” mısralarıyla dökülmüştür (Demirbağ, 1991: 7). Kendisine peygamberliğin geldiği andan itibaren artık nübüvvet hadisesi edebiyat ve şiir âleminde çok derin tesirler ortaya çıkarmaya başlamıştır. Böylelikle Hz. Peygamber en güzel edalar içerisinde pek çok sahâbi tarafından şiirlere konu edilmiştir. Şiir İslâm’a tâbi olduğu ve onun emrinde olduğu müddetçe de Hz. Peygamber’in iltifatına nail olmuştur (Demirbağ, 1991: 7-16).

Türklerin İslamiyet’i millet olarak 9. ve 10. yüzyıllarda kabul etmeleriyle beraber medresenin ve tasavvufun derin tesiri sayesinde Kur’an ve Hz. Peygamber’i yakından tanıma, inceleme ve yorumlama imkânı doğmuş ve bütün bunlar Türk Edebiyatı’na aksetmiştir. Yusuf Has Hacip’ten başlamak suretiyle de Hz. Peygamberi şiire konu edinme geleneği günümüze kadar sürmüştür (Demirbağ, 1991: 19-20).

Hz. Peygamber’in şiir ve edebiyat alanındaki tesiri yalnızca İslâm medeniyeti içerisinde sınırlı kalmamıştır. Onun manevi tesiri tıpkı Doğu’da olduğu gibi Batı dünyasını da derinden etkilemiş ve pek çok Batılı şaire, sanatkâra, devlet adamına esin kaynağı olmuştur. Goethe, Rilke, Bismarc, Bernard Shaw, Yusuf İslam, Lamartine gibi pek çok şahsiyet Hz. Peygamber’den çok derin bir şekilde etkilenmişlerdir (Demirbağ, 1991: 14-16).

Klasik Türk edebiyatının temsilcilerinden olan Aziz Mahmud Hüdâyî (1541-1628) de şiiirlerinde Hz. Peygamber'in pek çok yönüne işaret etmiştir. Hüdâyî şiiirlerinde Hz. Peygamber'in beşerî, ahlaki meziyetlerini, meşhur isimlerini dile getirirken, daha ziyade O'nun peygamberlik tarafına dikkat çekmiş ve O'nun sünnetine uymanın ne denli mühim olduğunu vurgulamıştır. İsmail Hakkı Bursevi de, manevi büyüklüğüne atıfta bulunduğu Hüdâyî'ye hayranlığını “*Ey gürûh-ı Muhammedî biliniz! Geldi bu âleme iki Mahmûd Biri Mahmûd-i Gaznevî meşhur/Biri Mahmûd-ı ma'nevî ma'hûd*” dizeleriyle ifade ederken, Gazneli Mahmud'la beraber onu bu âlemde meşhur ve bilinen iki Mahmud'dan birisi olarak övmüştür (Artun, 2018: 337).

Bir deha şairi olan Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) ise derin ve sonsuz bir hayranlık tavrı içerisinde İslam'ın tevhid akidesini öne çıkararak Hz. Peygamber'e olan sempaticilerini şiiirine yansıtmıştır. Gençliğinde, Hz. Muhammed'i değerli bir insan olarak gören Goethe (Özdemir, 1970: 138), Doğu-Batı Divanında Hz. Muhammed'i bir şair değil de, bir peygamber olarak belirtmiş ve İslâm peygamberini “Yaratılmışların Efendisi” olarak nitelendirmiştir (Alperen, 2009: 109). Hz. Muhammed'e ve İslam'a alışılmışın ötesinde bir içtenlikle katılan Goethe (Mommsen, 2012: 17), O'na olan hayranlığını bir safha daha ileri götürerek ismini ‘Hâtem’ olarak dahi değiştirmiştir (Bayram, 2006: 11). Şiiirlerinde Hz. Peygamber'in davranış tarzı ve öğretisine daha ziyade yoğunlaşmış ve Hz. Peygamber'in seçkin hususiyetlerini, manevi ve fikri yönünü dile getirmiştir. Çalışmamızda, Hüdâyî ve Goethe'nin Hz. Peygamber'le ilgili bazı şiiirleri klasik bir mukayese usulüyle ele alınmıştır.

1. Hüdâyî'nin Şiiirlerinde Hz. Peygamber

Devrinin tasavvufi şiiirlerinde hoş söyleyişli, aruzla çok berrak bir üslupla yazan Aziz Mahmud Hüdâyî şairliğinin ötesinde üstad bir Celveti şeyhidir (Kabaklı, 2015b: 250). Şiiirlerinde irşad ve ıslah edici bir metod kullanmıştır. Onun şiiiri dini ve ahlâki bilgileri öğretmede ve öğüt vermede bir vasıta niteliği taşımaktadır (Yılmaz, 1990: 92). O, mesajlarıyla yalnızca kendi döneminin insanlarına değil, sonraki nesillere de hitap etmek istemiştir. Şiiirlerinde sırf manayı kaybetmemek için kafiye ve vezni de terk ettiği olmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyî şiiirlerinde Hz. Peygamberle ilgili pek çok yönü işlemiştir. Ayrıca bestelenmiş güfteleri zarif bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. O, Hz. Peygamberin beşerî yönünü, ahlakını, peygamberlik yönünü, sünnetini ve üstün meziyetlerini vurgulayarak dile getirmiştir (Güngör, 2005: 438). Hz. Peygamber öyle büyük bir şahsiyettir ki, ‘*Efendim*’ hitabını şiiirinde en güzel kullanan Şeyh Gâlib:

“*Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammed’sin Efendim/Hak’dan bize sultân-ı müeyyedsin Efendim*” (Banarlı, 2010: 131) hitabıyla tarihteki peygamber aşığı pek çok şair gibi Hz. Peygamber’e olan hayranlığını dile getirmiştir. “*De ki, Allah’ı seviyorsanız bana tâbi olun, böylece Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayan ve esirgeyendir.*” ilahi tebliği ile buyurulan hakikat Hz. Peygamber’e rabt-ı kalb etmek ve onun mübarek haliyle hâl sahibi olmakla mümkündür (Ökten, 2008: 363). İnanç ve düşünce boyutu sıradan olmayan ve bir derinlik içeren (Yüceer, 2005: 122), aynı zamanda varlık ağacının tohumu olup, sûretâ insan şeklinde görünse de, aslı Hak’tan olan (Özköse, 2005: 233), yüce ahlak sahibi, nur ve ışık saçan kandil ve makam-ı Mahmud sahibi (Akpınar, 2005: 47) Hz. Peygamber’i temiz ve sade duygularla anlattığı ve şefaât dilediği bazı şiirlerini Aziz Mahmûd Hüdâyî şu şekilde ifade etmektedir:

“Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla’llah
Zuhûrun derd-i uşşâka devâdır yâ Resûla’llah

Nebî idin dahi Âdem dururken mâ'vü tîn içre
İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ Resûla’llah

Kemâli zümre-i kümmel senin nûrunla bulmuşdur
Vücûdun mazhar-ı tamm-ı Hudâ’dır yâ Resûla’llah

Seninle erdiler zâta dahi envâ'-ı lezzâta
İşin erbâb-ı hâcâta atâdır yâ Resûla’llah

Hüdâyî'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtin
Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ Resûla’llah” (Tatcı ve Yıldız, 2005: 87-89).

Aziz Mahmûd Hüdâyî bu şiirinde Hz. Peygamber’in şefaâtini umarak O’nun dünyaya teşrifini tüm insanlık âlemi için bir rahmet, zevk ve safa olarak nitelemektedir. Peygamber olarak ortaya çıkışının ise tüm âşıkların dertlerine çare olduğunu, huzur verdiğini belirtmektedir. İlk insan olacak olan Âdem henüz yaratılmadan Hz. Peygamber’in nebi olduğunu ve tüm peygamberlerin de başı ve imamı olduğunu ifade etmektedir. Kâmil insanların olgunluklarını O’nun nurundan aldıklarını beyanla, Resûlullah’ın vücudunun Allah’ın noksansız mazhar’ı olduğunu söylemektedir. Marifetullah sahipleri Hz. Peygamber vesilesiyle Allah’ı bilmişler ve manevi lezzetlere O’nun sayesinde kavuşmuşlardır. Şiirin nihayetinde Hüdâyî Resulullah’tan

kendisine alenen ve gizlice şefa'at etmesini dilerken, kendisini O'nun kapısına sığınan ilahi tecellilere muhtaç yoksul bir ihtiyaç sahibi olarak görmektedir. Hüdâyî, Hz. Peygamber'i peygamberliği yönüyle anarken, O'nu Resûlullah, Nebi, İmam isimleriyle de zikretmiştir.

“Sadr-ı cemî' mürselîn
Sensin yâ Resûla'llâh
Rahmeten li'l-âlemîn
Sensin yâ Resûla'llâh

Nûrun sirâc-ı vehhâc
Âlemler sana muhtâc
Sâhib-i tâc ü mi'râc
Sensin yâ Resûla'llâh

Âyine-i Rahmânî
Nûr-ı pâk-i Sübhânî
Sırr-ı Seb'u'l-mesânî
Sensin yâ Resûla'llâh

Şâhidin leyl-i İsrâ
Subhâne'l-lezî esrâ
Câmi'cümle-i esmâ
Sensin yâ Resûla'llâh

Ey menba'-ı lutf u cûd
Yerin makâm-ı Mahmûd
Yaradılmışdan maksûd
Sensin yâ Resûla'llâh

Cânlar içinde cânân
Ma'den-i ilm ü 'irfân
Ceddim ü pîrim sultân
Sensin yâ Resûla'llâh

Açan râh-ı tevhîdi
Bulan sırr-ı tefrîdi
Hüdâyî'nin ümmîdi
Sensin yâ Resûla'llâh” (Tatcı ve Yıldız, 2005: 107-109).

Hüdâyî bu şiirinde Resûlullah bütün peygamberlerin başı ve âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ifade ederek, O'nun nurunun parıl parıl

parlayan bir ışık olduğunu, tâc ve mi'raç sahibi olduğunu; Hz. Peygamber'in Allah'ın aynası, Allah'ın saf nuru ve Fatiha suresinin sırrı olduğunu belirtmektedir. Hz. Peygamber miraca çıkmış olduğu gecenin şahididir. Hüdâyî'ye göre O, mi'racı anlatan İsrâ sûresinin ilk ayetinin başı, Hakk'ın bütün isimlerine mazhardır. Resûlullah lütuf ve cömertliğin kaynağı, en yüce makam olan makam-ı Mahmud sahibidir. Yaratılışın gayesi O'dur. Tüm canlar içerisindeki sevgili O'dur. O, ilim ve irfan hazinesidir. Kendisinin ceddî ve piri O'dur. Hz. Peygamber tevhidin yolu ve tevhidin sırrını bulandır. Hz. Peygamber aynı zamanda Hüdâyî'nin kendisinin ümididir. Hüdâyî Hz. Peygamber'i burada tâc ve mi'râc sâhibi, Allah'ın aynası, Allah'ın saf nuru, Hakk'ın bütün isimlerine mazhar olan, lütuf ve cömertliğin kaynağı, ilim-irfan madeni ve tevhid yolu gibi övgü dolu sıfatlarla anmaktadır.

“Mürşidim pîrimsin ey kân-ı kerem
Pes tapundan gayrı kime yüz uram
Umarım ki arş-ı maksûda erem
Yâ Habîba'llâh şefâ'at eylegil” (Tatçı ve Yıldız, 2005: 159-161).

Hüdâyî, lütuf ve iyiliğin membaı olan Hz. Peygamberi yol göstericisi ve ceddî olarak nitelendirerek kendisine olan muhtaçlığını dile getirmekte ve manevi yükseklığe ermeyi umarak da kendisinden acilen şefaât etmesini dilemektedir.

“Ey gönül ayru değılsin yârdan
Sırr-ı pâk-i Mustafâ Muhtârdan “(Tatçı ve Yıldız, 2005: 335-337).

Hüdâyî Hz. Peygamberden ayrı olmadığını dile getirerek O'nun beğenilmiş, seçilmiş temiz sırrın sahibi olduğunu beyan etmektedir.

“Ey Resûl-i Mustafâ vü Müctebâ
V'ey Habîb-i Murtazâ vü Muktedâ

Küntü kenz esrârının miftâhısın
Zat-ı pâkin mazhar-ı tâmm-ı Hudâ

Arş-ı a'zam cilve-gâh iken sana
Seyrine Sidre ola mı muntehâ

Lev denevtü deyicek Rûhü'l-emîn
Sen revân oldun pes ey Hayrû'l-verâ

Bârgâh-ı vahdete erdin hemîn
Kaldı Mevlâ gitdi cümle mâ-sivâ

Böyle bir nûr etdi neslinden zuhûr
Tan mı İsmâil ederse cân fedâ

N'ola eylersen Hüdâyî'ye nazar
Ceddim ü pîrimsin ey kân-ı atâ” (Tatcı ve Yıldız, 2005: 337).

Hüdâyî Hz. Peygamber’e seçilmiş elçi şeklinde hitap ederken, O’nu kendisinden razı olunmuş güzide sevgili ve örnek olarak nitelirmektedir. O tüm sır hazinelerinin anahtarıdır. O’nun temiz zatı şerifleri Allah’a noksansız ulaşmıştır. Yüce arş Hz. Peygamber’e naz etmektedir ve Sidre nihayetsiz olarak O’nu seyretmektedir. Cebrail, buradan bir parmak dahi ileri geçerse yanarım dediğinde, Hz. Peygamber yaratılmışların en hayırlısı olarak yoluna yalnız başına devam etmiştir. Hz. Peygamber Allah’a ermiş ve Allah ile baş başa kalmıştır. Hz. Peygamber’in neslinden bir nur ortaya çıkmıştır. O’nun neslinden gelen İsmail peygamber canını feda etmeye kalkmıştır. Hüdâyî şiirin sonunda Hz. Muhammed’in kendisine bir kez bakması için yalvarmakta ve tıpkı İsmail Peygamber gibi kendisinin de Hz. Peygamber’in soyundan geldiğini ifade sadedinde Hz. Peygamber’in kendisinin atası ve büyüğü olduğunu söylemektedir.

“Elâ ey gevher-i kân-ı risâlet
Sana bin bin salât ile tahiyyet

Hakikat bâğının serv-i bülendi
Gül-i sad-berg-i gülzâr-ı sa’âdet

Fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ
Uluvv-ı şânına eyler şehâdet

Nebîler gerçi halkı da’vet edip
Kamusu etdiler irşâd-ı ümmet

Veli sen geçip ef’âl ü sıfâtı
İbâdı etdin asl-ı zâta da’vet

Anınçün hâtem oldun enbiyâya
Seninle bitdi bünyân-ı nübüvvet

Habîbâ ger Halîl olduysa ceddin
Sen oldun kutb-ı eflâk-ı muhabbet

İki şakk oldu mâh engüştün ile
Çü gördü sende nûr-ı şems-i vahdet

Meded eyle Hüdâyî derd-mende
Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at" (Tatçı ve Yıldız, 2005: 339).

Hüdâyî Hz. Peygamber'i elçilik membaının cevheri olarak niteleyerek O'na hürmetle, selam ve dualarını iletmektedir. O, hakikat bağının sevgilisi, yüz yapraklı gülü, saadet bahçesidir. Mi'rac'ta Cenab-ı Hak'la aranda iki yay aralığı kaldığın an Hz. Peygamber'in yüce şanına tanıklık etmektedir. Tüm nebiler halklarını davet edip, ümmetlerine yol gösterdiler. Hz. Peygamber Allah'ın sıfatlarını ilk önce geçerek, kulları Allah'ın zatına davet etmiştir. O yüzden bütün peygamberlerin sonuncusudur. Peygamberlik binası O'nunla son bulmuştur. Cedit Halil İbrahim peygamber Allah'ın dostu olmuşsa, Hz. Hz. Peygamber de felekler kutbunun sevgilisi olmuştur. Ay O'nun mübarek parmağıyla ikiye ayrılmıştır. Güneş'in ışığı vahdeti Hz. Peygamber'de görmüştür. Dert sahibi Hüdâyî Hz. Peygamber'den yana yakıla kendisine şefa'at etmesini dilemektedir.

“Eyâ reh-nümâ-yı gürûh-ı kirâm
Aleyke's-salâtü aleyke's-selâm

Seninle bulundu tarîk-i hüdâ
Seninle bilindi sıyâm ü kıyâm

Habîb-i Hudâ'sın sivâdan ne gam
Güneşden sakınsa aceb mi gamâm

Nice nâkıs etdi çü burhân taleb
O dem bedrin etdin işini tamâm

Hüdâyî garîbe şefâ'at meded
Sana çünkü Mahmûd olupdur makâm" (Tatçı ve Yıldız, 2005: 339-341).

Hüdâyî şiirin başlangıcında Hz. Peygamber'i kerem sahiplerinin yol göstericisi olarak niteleyerek, O'na salat ve selam etmektedir. Allah'ın yolu Hz. Peygamber ile bulunmuştur. Ramazan ayı yine

O'nunla bilinmiştir. Hz. Peygamber Allah'ın sevgilisidir ve gam çekmeye lüzum yoktur. Bulutun güneşten sakınmasına gerek yoktur. Niceleri hak ve batılı ayırt etmeyi talep ederken kusur etmiştir. Hz. Peygamber ise edebe aykırı laf söyleyenlerin işini tamam etmiştir. Hüdâyî kendisini burada garip görmekte, biçare görmekte, Makam-ı Mahmud sahibi Hz. Peygamber'den şefa'at ummaktadır.

“Nebiy-i müctebâ geldi
Resûl-i murtaazâ geldi
Habîb-i bâ-safâ geldi
Muhammed Mustafâ geldi

Gönüllere şifâ olan
Kamu derde devâ olan
Bize Hak'dan atâ olan
Muhammed Mustafâ geldi” (Tatcı ve Yıldız, 2005: 522).

Hüdâyî, bu şiirinde de Hz. Peygamber'i seçilmiş, kıymetli nebi olarak ifadelendirerek, şiirine giriş yapmıştır. Yine o Hz. Peygamber'i beğenilmiş, kendisinden razı olunmuş, safalı bir sevgili, tekrar tekrar övülmüş, seçilmiş bir elçi olarak tasvir etmiştir. Hz. Peygamber gönüllere şifâdır, herkesin derdine devâdır ve Allah'ın kullarına ihsandır. O, tekrar tekrar övülmüş ve seçilmiş olandır.

2. Goethe'nin Şiirlerinde Hz. Peygamber

17. asırdan itibaren Arapça 'ya ve doğu dillerine olan ilginin artması ve kaynaklara bizzat başvuru geleneğinin başlamasıyla (Sarıçam, 2007: 489) ilgi odağı haline gelen Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili eserler yazılıp çizilmeye başlanmıştır. Latince 'ye kaynaklara dayanılarak yapılan bu yayınların Doğu'nun zorunlu olarak Batı'ya seyri fikrini ortaya çıkarmasıyla da Doğu zorunlu olarak belirleyici olmuş (Hegel, 2016: 190) ve büyük devletler kendilerini arındırılmış dini hakikatlerin bir versiyonuyla özdeşleştirmeye başlamıştır (McNeill, 2015: 143). Bundan nasibini alan Almanya da pek çok değişime gebe kalmıştır (Doğan, 2012: 7-36). Bu dönemde Goethe deneysel gözlem ile spritüel sezgiyi işa edici bir tabiat biliminde, tabiatın organik arketip formlarını idrak etmeye muktedir olan bilimde birleştirme çabası gösteren bir tabiat felsefesi hareketi başlatmıştır (Tarnas, 2015: 225). Oryantalist cemiyet dergilerinin katkıları neticesinde, ilmi materyaller artmış, bilgi birikimi paylaşılabilir hale gelmiş (Derin, 2006: 28), batı toplumu dogmatik kilise yerine, daha ılımlı, sevecen ve hoşgörüyü

önceleyen dini oluşumlara yönelmiştir (Yılmaz, 2014: 359). Hz. İsa'nın tanrılaştırılmasına karşı protesto niteliği taşıyan tolerans düşüncesi (Aydın, 2016-I: 59) fikriyle gözlerin İslâm'a çevrilmesiyle Kuran-ı Kerimin tercümelemleri yapılmaya ve yayınlanmaya başlamıştır. Herder (1744-1803) vesilesiyle 1770-71 kışında Strasburg'da Kur'an okuma fırsatı yakalayan Goethe, daha sonra yazmış olduğu Divan'da Kur'an hayranlığının temelini atarak İslâmiyet'i, Kur'an-ı ve Hz. Peygamber'i eşsiz bir şekilde övmüştür (Aytaç, 2010: 270). Goethe artık Hz. Peygamber'in görevi ve kişiliği üzerinde yoğunlaşmaya (Sarıçam, 2007: 489-490) başlamıştır. Yaşamının muhtelif zamanlarında ilgi ve eğilimleri değişmiş olsa da İslam hayranlığı tutumu neredeyse hiç değişmeyen Goethe (Gürdamur, 2019: 64) Hz. Peygamber'e bütünüyle kendi şahsi ilgisinden (Maksudoğlu, 1967: 190) kaynaklanan sebeplerle yaklaşan Goethe, İslam hakkında söylenen çok cüretkâr ifadelerin tamamını aşarak Hz. Peygambere olan yakınlığını ömrü boyunca devam ettirmiştir (Sarıçam, 2007: 490).

Goethe, henüz genç iken 1773 yılında Herder'in tefekkür yürüncesinde kaleme aldığı, aradan yıllar geçtiğinde Hz. Peygamber'e artan bağlılığını dile getirdiği, Türkçe'ye "Muhammed" adıyla çevrilen "Mahomet" isimli dramında, Hz. Peygamber'in tasvirini yaparken, O'nun ıssız bir çölün yıldızlı semasında kararlı bir şekilde Allah'ı arayan bir irade taşıdığını belirtmiştir (Özkan, 2009: 104). Goethe, kaybettiğini sandığı, "Muhammed Dramı'nın giriş monoloğu mahiyetinde olan Hz. Peygamber'e okuttuğu şiirinde, kendi vahdet inancını sergilemiştir (Özkan, 2009: 107). Onun, Türkçe'ye "Muhammed'in Nağmesi" adıyla çevrilen 'Mahomets Gesang' şiiri ise, Hz. Muhammed'in seçkin hususiyetlerini ortaya koyduğu ve O'nun beşeriyetin manevî ve fikrî önderi olduğunu ifade ettiği övgü şiiridir (Kahraman, 2003: 578). Goethe "Mahomed Dramı'nın giriş monoloğunun fragmanında Hz. Muhammed'e olan hayranlığını Kur'an'ın altıncı sûresinde geçen İbrahim kıssasından ilhamla sanki Hz. Peygamber'in başından geçmiş gibi onun dilinden şu şekilde ifadelendirmektedir:

Muhammed

Bu ruhun hislerini anlatamam size.

Duyguları bütünüyle duyuramam.

Yakarışlara kulak verecek olan kimdir?

Yok mudur yalvaran gözlere bakacak biri?

Bak, şu aşına Müşteri yıldızı, nasıl parlamakta.
İlahım ol, Tanrım ol benim! Bir işaret lütfet bana.
Dur, gitme! Batıyor musun yoksa?
Nasıl? Yoksa kendini gizleyen bir faniyi mi sevdim?

Ey kamer, takdir ederim ki, yıldızların rehberisin sen,
Rabbim ol, İlahım ol! Yolumu aydınlatan sensin.
Bırakma! Terketme beni karanlıklarda!
Yolunu kaybetmiş şaşkın kalabalıklarla.

Ey güneş! Şu yanık gönül senin için tutuşur,
İlahi, Tanrım ol! Ayırma beni doğru yoldan, ey Basir!
Yoksa sen de mi batıp gidiyorsun, ey ilahi kudret!
Zifiri karanlıklara gömülmekteyim elbet.

Ey, seven kalp! Kalk! Doğrul! Yüksel Yaradan'a!
Rabbim ol! Tanrım ol! Sen, tüm mahlûkatı sevensin,
Sen ki güneşi, ayı, yıldızları yarattın,
Yeri, göğü ve beni sen yarattın". (Özkan, 2009: 108).

Goethe şiirde Hz. İbrahim'in dilinden Hz. Peygamber'i konuşturmuştur. Hz. Peygamber ıssız bir çölde, gökyüzünü dolduran ve etrafı apaydınlık eden yıldızların altında ruhunun hislerini ve duygularını anlatmak istemektedir. Bununla birlikte büyük bir kararlılık içerisinde Allah'ı arama iradesini de beyan etme arzusunda. Allah'ın kendisinin yakarışlarına kulak vermesini ve yalvaran gözlerine bakmasını ummaktadır. Bu hislerle O müşteri yıldızı olan Jüpiter'e baktığında onun parlaklığını görmüş ve kendisinin ilâhı olmasını istemiş ve ondan bir işaret lütfetmesini beklemiştir. Ancak onun bir süre sonra batması neticesinde bir faniyi sevdiği zannına kapıldığını anlamıştır. Ay doğduğunda ise onu tüm yıldızların rehberi olarak görmüş ve kendisinin yolunu aydınlatması ümidiyle kendisinin ilâhı olmasını istemiştir. Bir süre sonra ayın kaybolmasıyla karanlıklar içerisinde şaşkın bir şekilde kaldığını anlamıştır. Daha sonra güneşin doğuşu ve etrafı tümenden aydınlatması yanık gönlünü tutuşturmuş ve onu heyecanlandırmıştır. Onun da batmasıyla zifiri karanlıklara gömüldüğünde gerçek manâda Hakka râm olarak ezeli ve ebedi olan Allah'ın yıldızları, ayı, güneşi, gökyüzünü ve kendisini yarattığını bilmiştir.

Goethe, dünya şiirinin zirvelerinden olan (Özkan, 2009: 128) ve "Muhammed'in Nağmesi" adıyla Türkçe'ye çevrilen "Mahomet Gesang" şiirinde, Hz. Peygamber'in şahsına olan hayranlığını dile

getirerek, O'nu bir din dâhisi ve bütün insanlığın manevi lideri olarak tebcil etmektedir (Maksudoğlu, 1967: 194). Goethe'ye göre Hz. Peygamber, sanki kayalardan çıkan pınarların deryaya akışmaları gibi, hilkatte bir kardeş olan bütün insanları muhabbetle Allah'a ulaştırma yolunda gayret göstermektedir (Özkan, 2009: 113). Şiirin devamında Goethe Hz. Peygambere hayranlığını şu şekilde tasvir etmektedir:

Muhammed'in Nağmesi

“Kayalıklardan fişkırın,
Şu neşe pınarına bakın,
Bir yıldız çakışı sanki;
Bulutlar üzerinde
Yüce ruhlar beslemiş gençliğini,
Derûnunda koruluktaki kayalıklarım.

Taptaze gençliğiyle,
Sıyrılıp bulutlardan
Raks eder gibi iner mermer kayalara
Haykırır sevincini yine
Sînesinden asumana.

Katmış da önüne rengârenk çakılları
Sürüklüyor dağ geçitlerinden aşağı,
Ve bir önder azmiyle
Götürüyor beraberinde,
Nice kardeş pınarları

Vadilerden aşağı
Çiçeklenir geçtiği yerler,
Ve çimenler
Soluğuyla yeşerir.

Lâkin eyleyemez onu,
Ne gölgeli vadiler,
Ne sevdalı bakışlarla yüze gülerek,
Dizlerine kapanan çiçekler:
Basıp ovayı tâ içlere kadar ilerler,
Sonra döne dolana akar gider.
Yoldaşı oluverir akarsular.
Ve şimdi gümüş parıltılar içinde
Girer ovaya,
Ve onunla parıldar ova,

Ve ovalardan gelen ırmaklardan
Ve dağlardan inen derelerden
Sevinçle bir ses yükselir: Kardeş!
Kardeş, kardeşlerini de al yanına,
O kadım Yaradana,
Kucağını açıp bizi bekleyen
O ebedi ummana kavuştur,
Ah! O kollar ki beyhude açılmış,
Bağrına basmak için hasret çekenleri;
Zira şu ıssız çölün
Haris kumları bizi yiyip bitirecek;
Güneş yukardan kanımızı içecek;
Bir tümsek engel göle ulaşmamıza!
Kardeş!
Al ovalardan bütün kardeşleri,
Dağlardan bütün kardeşleri al
Eriştir hepsini yüce Yaradana!

Haydi, gelin hepiniz!-
Nasıl da coşmakta şevkle;
Bir nesil ki taşıyor yücelere önderini!
Parlak zaferlerle ilerlerken,
Ükelere ad verir,
Geçtiğı yerlerde şehirler kurulur,
Durdurulamaz, muttasıl akar köpürerek

Öyle cömert bir fitrat ki o,
Parlayan kuleleri,
Ve görkemli mermer sarayları
Böylece ardında bırakır gider.

Sanki atlas; sedir ağacından gemileri,
Taşıyor devâsa omuzlarında;
Ve bir uğultu ki rüzgârda,
Sırtında binlerce yelkenli,
Hep onun ihtişamına şahit.

Ve böylece bütün kardeşlerini,
Evlatlarını, hazinelerini,
Neşe saçan kalbiyle
Götürür bekleyen Yaradana.” (Özkan, 2009: 111-113).

Goethe'nin bu şiiri Hz. Muhammed'i yüceltmek için yazmış olduğu bir kasidesidir (Özkan, 2009: 113). Hz. Peygamber daha doğumundan itibaren tıpkı kayalardan fıskıran ve etrafına neşe saçan bir memba, bir pınar olarak görülmektedir. O sanki bulutların arkasına saklanmış bir yıldızın çakışı gibi gençliği boyunca kayalıkların derinliklerindeki koruluklarda yüce ruhlar tarafından beslenmiştir. O taptaze gençliğiyle bulutlardan sıyrılarak adeta raks edercesine mermer kayalıkların üzerine dökülmektedir. İçindeki sevincini de gökyüzüne haykırmaktadır. O karşısındaki rengârenk çakılları da önüne katarak dağ geçitlerinden aşağıya doğru sürüklemektedir. Tıpkı azimli bir liderin yaptığı gibi yanına aldığı nice kardeş pınarları da vadilerden aşağı kendi yanında sürüklemektedir. Onun geçtiği her yer çiçek çiçek açmakta ve soluğuyla çimenler hayat bulmaktadır. Ne gölgeli vadiler, ne sevdalı bakışlarla yüzüne gülenler, ayrılıp gitmesin diye dizlerine kapananlar O'nun gitmesini istememişlerdir. Ancak O yoluna devam etmiş ve yolda eylenmemiştir. O kendisini bekleyen ovanın ve oradaki kardeşlerinin içlerine kadar ilerlemiştir. Geçtiği yerlerden çayları, dereleri, ırmakları kendine yoldaş edinerek gümüş parıltılar içerisinde döne döne akmıştır. Hangi ovaya gitmişse, oralar parlamıştır. Gittiği ovalardaki nehirlerden, dağlardan inen derelerden sevinç çığlıkları yükselmiştir. Ancak o oralarda durmayarak yoluna devam etmek istemiştir. Zira onu bekleyen kardeşleri vardır. Kendisini bekleyen kardeşlerini de bağrına basıp ummana ulaştırması gerekmektedir. Fakat gittiği yerlerde kendisiyle olmak istemeyen ve yanlış istikamete akan çaylar, dereler de bulunmaktadır. Hz. Peygamber ise bütün bu engellemelere rağmen kardeşleriyle birlikte durmadan akmaktadır. O kendisine yalvaran ve güneşin kızgın sıcaklığı altında yok olup gitmek istemeyenleri de yanına katarak uğradığı her ovoidan ve dağdan kardeşlerini alarak Yaradan'a ulaştırmaktadır. Yoluna devam etmek zorunda olan Hz. Peygamber kardeşleriyle beraber şevk içinde coşmaktadır. O'nun kardeşleri öyle bir nesildir ki, Hz. Peygamber'i başlarına almışlar ve yücelere taşımışlardır. O öyle bir yaratılışa sahiptir ki, parlak zaferler içerisinde geçtiği tüm yerleri medenileştirmiş ve oralara yeni şehirler kurarak parlak kuleler ve görkemli mermer saraylar bırakmıştır. O devasa omuzlarında almış olduğu bu ağır yükü insanlığın acılarını dindirmek için yoluna devam etmiştir. Sirtında taşıdığı binlerce yük buna şahit olmuştur. O, neşe saçan kalbiyle bütün kardeşlerini, evlatlarını, hazinelerini Yaradan'a ulaştırmıştır.

Muhammed der ki

Varsın düşman kendi ölülerine matem etsin
Çünkü onlar ölüp gittiler bir daha geri dönmek üzere;
Kardeşlerimiz için ise sakın üzülmeyiniz:
Zira onlar gezinirler arş-ı âlâ'da.

Yedi kat göklerin hepsi birden
Açtılar ağır kapılarını sonuna kadar,
Ve daha şimdiden nuranî âşıklar
Vakarla cennet kapılarını çalarlar.

Umulmadık ve pek bahtiyar halde,
Letâfetlerle karşılaştım mirâcımda,
Bir lahzada vardım tüm semâvâta
Burak beni uçurup çıkardığı anda.

Yan yana hikmet ağacı, sanki yükselen serviler,
Tüm zarafetiyle altın elmalarını sunmadalar;
Hayat ağaçları yaymış geniş gölgelerini
Çiçekli ve yemyeşil bahçeler üzerine.
Ve şimdi tatlı bir doğu rüzgârı
Grup grup cennet hurileri getirir;
Ki seyrinden zevk alırsın,
Bakmak bile hoşnutluk verir insana.

Orada hesaba çekerler ne yaptığımı
Ulvî niyet mi? Tehlikeli kanlı cihad mı?
Geldiğin için bir kahraman olduğunu görürler;
Nasıl bir kahraman olduğunu ise araştırırlar.

Ve bir şeref nişânesi olan yaralarından,
Bakınca tanıklar seni çok geçmeden,
Mülk, makam, her şey kaybolup gider,
Geriye yalnız imanın için aldığın yara kalır.

Rengârenk ışık sütunlarının üzerine kurulu,
Köşklere ve çardaklara götürürler seni,
Ve nurlandıran o asil üzüm şarabından
Muhabbetle tatmaya devam ederler seni.

Ey genç, gençten de genç, hoş geldin!
Tıpkı nur gibi şeffaf bunların hepsi;
Bağrına basınca birini içlerinden
Eş, arkadaş kısmetindir tümü senin.

Lâkin en uygunu bile hiç hoş gitmez
Bu ihtişam üzre bu kesinlikle yetmez;
Kıskanmadan neş'e ve samimiyetle,
Eğlendirir seni bu fevkalâdelikler.

Birisi seni başka bir ziyafete götürür,
Herkesin en iyisini hayal ettiği bir ziyâfet;
Birçok hanımın ve huzur vardır bu evde
Bu yüzden cennet'te olmaya değer öte dünyada.

Böylece sonsuz huzur ve sükûna erersin:
Artık böyle bir hayatı hiçbir şeye değişmezsin;
Bu kabilden kızlar hiç yorgunluk vermez orada,
Şaraplar sarhoş etmez, neş'e verir.

Mutlu bir Müslümanın övüneceği,
Pek az haber kaldı verilecek:
Şehitler için cennet'te
Her şey eksiksiz hazırlanmıştır” (Özkan, 2009: 303-305).

Goethe, divanda cennet bahsi bölümünde yer verdiği ve “Muhammed der ki” adıyla Türkçe'ye çevrilen “Mahomet spricht” isimli şiirinin ilk dörtlüğünü Bedir Savaşıyla ilgili Kur'an'ın ikinci sûresi'nin 154. ayetinden esinlenerek yazmıştır (Özkan, 2009: 511). Burada Hz. Peygamber müşriklerin kendi ölümlerine matem ettiklerini, ancak onların dönmek üzere ölüp gittiklerini söylerken, Müslümanlara şehit olan kardeşleri için üzülmemeleri gerektiğini, onların Allah'ın yüce arşında gezdiklerini ifade etmektedir. Burada Goethe Hz. Peygamber'in cennetle müjdeleyici yönünü ön plana çıkarmıştır. İkinci dörtlükte ise yine Kur'an'ın ikinci sûresi'nin 29. ayetine (Özkan, 2009: 512) vurgu yapılarak Hz. Peygamber'in yedi kat gökten bahsediş sahnesini anlatmaktadır. Yedi kat göklerin hepsinde ne varsa Allah onları müminler için yaratmıştır ve bütün kapılar sonuna kadar açılmıştır. Hz. Peygamber müminlerin nurani âşıklar olarak vakarla cennet kapılarını çaldıklarını müjdelemektedir. Şiirin üçüncü bölümünde ise Hz. Peygamber kendi diliyle Mirac'a yükseliş hadisesini (Özkan, 2009: 512) anlatmaktadır. Hz. Peygamber Mirac'a çıktığında

umulmadık ve pek bahtiyar bir halde güzelliklerle karşılaştığını, bir anda Burak'la tüm göklere ulaştığını, uğtuğunu anlatmaktadır. Goethe burada Hz. Peygamber'in Mirac sahibi, Burak sahibi oluşunu, Allah'ın özel inayetlerine mazhar oluşunu zikretmektedir. Şiirin dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci bölümünde Goethe yine Hz. Peygamber'in dilinden cenneti ve cennet hurilerini ( zkan; 2009: 513) tasvir etmektedir. Mirac'da Hz. Peygamber cenneti görme lütfuna nail oluşundan bahisle, Hz. Peygamber cennetteki hayat ağacının serviler gibi yan yan yükselişinden, en zarif bir Şekilde altın elmaları sunuşlarından, onun geniş gölgelerinden, iekli ve yemyeşil bahçelerinden bahsetmektedir. Tatlı bir r zg r gruplar halinde cennet hurilerini getirmekte ve onlara bakmanın hoşnutluk verişinden, onları seyretmenin zevkinden bahsetmektedir. Yine huriler cennete gelen müminlerin kahramanca orayı nasıl hak ettiklerini öğrenmek istemektedirler. Kahramanların savaştaki aldıkları yaralar kendileri için bir Şeref payesi olmuştur ve kahramanlar da aldıkları yaralardan tanınmışlardır. Şiirin sekizinci bölümü yine cenneti tasvir etmektedir. Müminler rengârenk ışık sütunları üzerine kurulu köşklere ve ardaklara götürülmüşlerdir ve kendilerine muhabbetle nurdan cennet Őarabı tattırılmıştır. Şiirin devamında müminlerin cennetteki gençten de öte nur gibi Şeffaf halleri tasvir edilmektedir ve oradaki her Şey müminlere sunulmaktadır. Orada kıskançlık yoktur. Neşe ve samimiyet içerisinde fevkaladelikler söz konusudur. Huriler cennetlik kişiye hayaller ötesi ziyafetlere götürmektedir. On ikinci kıt'ada cennetlik kişinin, Őehidin sonsuz huzur ve s k n içerisinde hiç yorgunluk vermeyen cennet ehliyle, nimetler içerisinde sonsuza dek orada kalışından bahsedilmektedir. Şehit, artık oradaki hayatı hiçbir Şeye değişmemekte ve oranın içecekleri sarhoşluk vermemekte, aksine neşe vermektedir. Son bölümde ise Hz. Peygamber'in mutlu bir Müslümanın övünmesi gerektiğinden ve Şehitler için orada her Őeyin eksiksiz bir Şekilde hazırlanmış olmasından bahsetmektedir.

3. Őiirlerin Mukayesesi

Aziz Mahmud Hüdâyî Şiirlerinde Hz. Peygamberle ilgili pek çok yöne dikkat çekmiştir. Bestelenmiş güfteleri zarifedir. Hüdâyî Peygamberin beşerî yönünü, ahlakını, peygamberlik yönünü, sünnetini ve üstün meziyetlerini vurgulayarak Hz. Peygamber'e olan hayranlığını dile getirmiştir. Temiz ve sade duygular içerisinde O'ndan Őefaati dilemiştir.

Hz. Peygamber'in dünyaya teşrifi bir rahmet, zevk ve safadır. Peygamber olarak ortaya çıkışı ise aşıkların dertlerine çaredir. O huzurun sahibidir.  dem yaratılmadan önce nebidir. Tüm

peygamberlerin başı ve imamıdır. Kâmil insanlar olgunluklarını O'nun nurundan almışlardır. Onun vücudu Allah'ın noksansız mazhar'ıdır. O vesile sahibidir ve O'nun vesilesiyle Allah bilinir. Manevi lezzetlere O'nun sayesinde kavuşulur. Gerçek şefaathane sahibi O'dur. Hüdâyî alenen ve gizlice şefaathane dilemiştir. O ilahi tecelliler sahibisi ve yegâne sığınaktır. Hüdâyî, Hz. Peygamber'i peygamberliği yönüyle anarken, O'nu Allah'ın Elçisi, Nebi, İmam isimleriyle zikretmiştir.

Bir diğer şiiirde Resûlullah bütün peygamberlerin başı ve âlemlere rahmet olarak anılmıştır. O'nun nur parıl parıl parlayan bir ışıktır. Tâc ve mi'raç sahibidir. Hz. Peygamber'in Allah'ın aynası, Allah'ın saf nuru ve Fatiha suresinin sırrıdır. Hz. Peygamber miraca çıkmış olduğu gecenin şahididir. Hüdâyî'ye göre O, mi'racı anlatan İsrâ Sûresi'nin ilk ayetinin başı, Hakk'ın bütün isimlerine mazhardır. Resûlullah lütuf ve cömertliğin kaynağı, en yüce makam olan makam-ı Mahmud sahibidir. Yaratılışın gayesi O'dur. Tüm canlar içerisindeki sevgili O'dur. O, ilim ve irfan hazinesidir. Kendisinin cedit ve piri O'dur. Hz. Peygamber tevhidin yolu ve tevhidin sırrını bulandır. Tâc ve mi'rac sâhibi, Allah'ın aynası, Allah'ın saf nuru, Hakk'ın bütün isimlerine mazhar olan, lütuf ve cömertliğin kaynağı, ilim-irfan madenidir. Hz. Peygamber Hüdâyî'nin kendisinin ümididir.

Hz. Peygamber, lütuf ve iyiliğin membaıdır. O yol göstericidir. O, beğenilmiş, seçilmiş temiz sırrın sahibidir.

Hz. Peygamber seçilmiş elçi, kendisinden razı olunmuş güzide sevgili ve yegâne örnektir. O tüm sır hazinelerinin anahtarıdır. O'nun temiz zatı şerifleri Allah'a noksansız ulaşmıştır. Yüce arş Hz. Peygamber'e naz etmektedir ve Sidre nihayetsiz olarak O'nu seyretmektedir. Hz. Peygamber yaratılmışların en hayırlısıdır. Mirac'da tek başına devam edendir. Hz. Peygamber Allah'a eren ve Allah ile baş başa kalandır. O'nun neslinden bir nur ortaya çıkmıştır. O'nun neslinden gelen İsmail peygamber canını feda etmeye kalkmıştır. O, bir bakışı yetendir. O İsmail Peygamber'in soyundan gelendir. Hz. Peygamber Hüdâyî'nin de atası ve büyüğüdür.

Hz. Peygamber elçilik membaının cevheridir. O biricik hürmet sahibisi, hakikat bağının sevgilisi, yüz yapraklı gülü ve saadet bahçesidir. O, Mi'rac'ta yüce şanına tanıklık edilendir. Hz. Peygamber Allah'ın sıfatlarını ilk önce geçerek, kulları Allah'ın zatına davet edendir. Bütün peygamberlerin sonuncusudur. Peygamberlik binası kendisiyle bitendir. Cedit Halil İbrahim Peygamber'in Allah'ın dostu oluşu gibi, Hz. Peygamber de felekler kutbunun sevgilisidir. Ay O'nun Mübarek

parmağıyla ayı ikiye ayırandır. Güneş ışığının vahdetini Hz. Peygamber’de görmüştür.

Hz. Peygamber kerem sahiplerinin yol göstericisidir. O, kendisine salt ve selam edilendir. O, Allah’ın yoluna ulaştırandır. Ramazan Ayı’nı bildirendir. Allah’ın sevgilisi olan Hz. Peygamber Hz. Peygamber adeta güneştir. O, makam-ı Mahmud sahibidir.

Hz. Peygamber’i seşilmiş, kıymetli nebidir. Yine O, beğenilmiş, razı olunmuş, safalı bir sevgili, tekrar tekrar övülmüş, seşilmiş bir elçidir. Hz. Peygamber gönüllerin şıfasıdır, herkesin derdinin devasıdır ve Allah’ın kullarına ihsanıdır. O, tekrar tekrar övülmüş ve seşilmiş olandır.

Büyük deha ve insaf şairi Goethe İslam ve Hz. Peygamber hakkında müspet söz söylemenin neredeyse imknsız olduğu bir dönemde yazmış olduğu şiirlerinde Hz. Muhammed’i övmüştür. Onun henüz geç iken başlayan Hz. Muhammed hayranlığı ölümüne kadar devam etmiştir. Hz. Peygamber’in tevhit inancını yaymadaki coşkunluğunu takdir eden Goethe, O’nun görevi ve kişiliği üzerinde yoğunlaşarak, Hz. Peygamber’in insanlık için yüklenmiş olduğu Kur’an ayetlerine çok özel bir ilgi göstermiş ve Hz. Peygamber’in şahsına olan alkasını şiirlerine yansıtmiştir.

Goethe “Mahomet” (Muhammed) dramında Hz. İbrahim’in ağzından Hz. Peygamber’i konuşturmuştur. Tamamıyla kendi şairlik fantezisi ve hürriyeti içerisinde bir monolog şeklinde Kur’an’ın altıncı sresindeki İbrahim kıssasını değiştirerek ifadelendirmeye alışan Goethe, ayetlerden aldığı ilhamı sanki Hz. Peygamber’in başından geçmişçesine anlatmıştır. O, bu drama zaman ve meknın dilenildiği gibi değiştirilebilmesi hususundaki serbestlikten faydalanarak kıssayı değiştirme yolunu seçmiş; fakat asla Hz. İbrahim’i ve Hz. Muhammed’i birbirine karıştırmamıştır (zkan, 2009: 108-109). Drama, karakter ve fikir kuvvetinin insanların üzerindeki tesirini hesap ederek, Hz. Peygamber’den ilahi mesaj taşıyan lider, bir başkomutan ve cihangir olarak söz ederek, estetik bir i gerilim meydana getirmiştir (zkan, 2009: 109-110).

Drama göre Goethe, Hz. İbrahim’in ağzından Hz. Peygamberi, parlayan yıldızlara bakarak, ruhuna ve duygularına hitap edecek bir ilah arayışı içerisine sokmuştur. Ancak, Hz. Peygamberin, ilah olduğunu sandığı parlak yıldızlardan, doğan Müşteri yıldıızının ortaya çıkışıyla söndüğünü gördüğünde, o yıldızlara yönelmekten vazgeçtiğini, ardından onların lideri durumunda gördüğü Müşteri yıldıızına yöneldiğini ve ondan bir işaret beklediğini belirtmiştir. Daha sonra ayın doğmasıyla birlikte, doğan ayı Müşteri yıldıızının rehberi olarak gördüğünü ve ondan yolunu aydınlatmasını istediğini

belirtmiştir. Ayın kaybolmasıyla da, güneşin doğduğunu ve yanık gönlünün tutuştuğunu dile getirerek, ondan kendisini doğru yola erdirmesini istediğini söylemiştir. Ancak onun da kaybolmasıyla, ezeli ve ebedi olan Allah'ın kendisinin rabbi olduğunun farkına vardığını, bütün bunlardan da yaratıcısının Allah olduğunu anladığını dile getirmiştir. Bu şiirde Allah'ın birliği konusu işlenerek, Hz. İbrahim'in şahsında Hz. Peygamber söz konusu edilmiştir.

Goethe'nin "Mahomet Gesang" (Muhammed'in Nağmesi) şiirinde Hz. Muhammed, doğumundan vefatına gittikçe büyüyen, hareket eden coşku dolu bir pınardır. O, büyüyerek yayılan, açılan, genişleyen ve okyanusa ulaşandır, yani Allah'a ulaşandır. Hz. Peygamber hem bir din dâhisi, hem de liderdir. Tüm kardeşlerini bağrına basan ve yanına alandır. Hz. Peygamber, gökyüzündeki bulutlar üzerinden bakan bir yıldızdır. Yüce ruhlar tarafından beslenendir. O, taptaze bir gençtir ve mermer kayalara sanki raks eder gibi inendir. Hz. Peygamber sevincini gökyüzüne haykırandır. Azimlidir ve bu azmiyle tüm kardeşlerini bünyesinde toplayandır. Ayağının bastığı her yeri çiçeklendirip yeşertendir. O nefesinin ulaştığı her yer hayat verendir. Engel tanımıyandır. Hiçbir engel O'nu ulaşmak istediği yoldan alıkoyamamıştır. O, ulaştığı her yere derinlemesine nüfuz edendir. Her şey O'nun cazibesi etrafında dolanandır. O, ışık saçan parlılılarıyla âleme ışık saçandır. O'nun vesilesiyle büyüğünden küçüğüne her taraftan sevinç nidaları yükselir. Hz. Peygamber hasret çekenlere kucağını açan ve bağrına basandır. O olmazsa, hasret içinde yanıp kavrulanlar kaybolup gideceklerdir. Hz. Peygamber kendisine manî olan tüm engelleri aşandır. O, Yaradan'ın yolunda ilerleyendir. Kardeşlerine neşe ve şevk verendir. O, coşkun olandır. O kardeşleri tarafından baş tacı edilen ve yücelere taşınandır. Hz. Peygamber parlak zaferler sahibidir. O geçtiği yerleri medenileştiren, şehirler kurandır. O, ilahi mesajın taşıyıcısı ve büyük bir yaratılışın sahibidir. Hz. Peygamber ilahi bir ihtişam içerisinde Allah'a varandır. Hz. Peygamber Allah'ın hem kulu hem de elçisidir.

Goethe'nin "Muhammed der ki" adlı şiirinde Hz. Peygamber, cennetle müjdeleyici olarak tasvir edilmiştir. Hz. Peygamber, yedi kat göklerden bahseden, burak sahibi, göklere ulaşan, Mirac'a yükselendir. Mirac'a çıktığında umulmadık güzelliklerle karşılaşan ve Allah'ın özel inayetlerine mazhar olandır. O, cenneti görme lütfuna nail olandır.

Sonuç

Bu çalışmada her iki şairin Hz. Peygamber ile ilgili yazmış oldukları bazı şiirleri incelenmiştir. Onların Hz. Peygambere olan muhabbetleri göz önünde bulundurularak, şiirlerde Hz. Peygamberle ilgili olan kullanımlara bakılmıştır.

Hüdâyî şiirlerinde Hz. Peygamber'i nitelendirirken bir şevk içerisinde dir. Onun Hz. Peygamber ile ilgili tevhid ağırlıklı şiirlerindeki bilgiler Kur'an ve sünnet kaynaklıdır. şiirlerinde Hz. Peygamber'in, beşerî, ahlaki meziyetleri ve isimleri anılırken, onun peygamberlik tarafına dikkat çekilmiş ve üstün meziyetleri dile getirilmiştir. Hüdâyî şiirinde Hz. Peygamber'in şefaatinı ummuş, O'nun dünyaya teşrifini tüm insanlık âlemi için bir rahmet, zevk ve safa olarak nitelemiş; Peygamber olarak ortaya çıkışını ise tüm âşıkların dertlerine are olduğunu belirtmiştir. O, dem henüz yaratılmadan önce nebidir, tüm peygamberlerin başı ve imamıdır. Kâmil insanlar olgunluklarını O'nun nurundan almışlardır ve O'nun vücudu Allah'ın noksansız mazharıdır. Ancak O'nun vesilesiyle Allah bilinir. O Allah'ın Resl, Nebisi ve Müslümanların imamıdır. Hz. Peygamber seçilmiş bir elçidir. Kendisinden razı olunandır. O güzide sevgili ve örnektir. O'nun temiz zatı Allah'a noksansız ulaşır. Yüce arş bile O'na naz etmektedir. Sidre nihayetsiz bir şekilde O'nu seyretmektedir. O'nun nuru parlayan bir ışıktır. O, Allah'ın aynası ve Fatıha Sresi'nin sırrıdır. Hz. Peygamber cömertliğin kaynağı ve makam-ı Mahmud sahibidir. Tâc ve mi'râc sâhibi, Allah'ın aynası, Allah'ın saf nuru, Hakk'ın bütün isimlerine mazhar olan, lütuf ve cömertliğin kaynağı, ilim-irfan madeni ve tevhidin yoludur. Hz. Peygamber elçilik membainin cevheridir. O, hakikat bağının sevgilisi, gl ve saadet bahçesidir. O, felekler kutbunun sevgilisidir. Peygamberlik binası O'nunla son bulandır. O, tekrar tekrar vlendir.

Goethe ise Avrupa'da Hz. Peygamber ile ilgili müspet söz söylemenin neredeyse imknsız olduğu bir dönemde Hz. Muhammed'i eşsiz bir şekilde vmştir. O'nun görevi ve şahsiyeti üzerinde yoğunlaşarak O'na olan hayranlığından hiçbir şekilde şaşmamıştır. Hz. Peygamber'e tamamen şahsi ilgisi nedeniyle yaklaşan Goethe, O'nun hakkında söylenen cüretkâr ifadelerin tamamını aşarak Hz. Peygamber'e olan yakınlığını ömür boyu devam ettirmiştir. Goethe, henüz gen iken kaleme aldığı ve aradan yıllar geçtiğinde Hz. Peygamber'e artan bağlılığını dile getirdiği "Mahomet" (Muhammed) isimli dramında, Hz. Peygamber'in tasvirini yaparken, O'nun ıssız bir çölün yıldızlı bir semasında kararlı bir şekilde Allah'ı arayan bir irade taşıdığını belirtmiştir. Dram'ın giriş monoloğu mahiyetinde olan ve Hz. Peygamber'e okuttuğu şiirinde ise Goethe kendi vahdet inancını

sergilemiştir. Şiirde Hz. İbrahim'in dilinden Hz. Peygamber'i konuşturmuştur. Hz. Peygamber ıssız bir çölde, gökyüzünü dolduran ve etrafı apaydınlık eden yıldızların altında ruhunun hislerini ve duygularını anlatmak istemektedir. Goethe'nin dünya şiirinin zirvelerinden olan “*Mahomets Gesang*” (Muhammed'in Nağmesi) şiiri ise Hz. Muhammed'in seçkin hususiyetlerini ortaya koyduğu ve O'nun beşeriyetin manevî ve fikrî önderi olduğunu ifade ettiği övgü şiiridir. Bu şiiriyle Goethe Hz. Peygamber'i yüceltmıştır. O, Hz. Peygamber'i doğumundan vefatına kadar tıpkı kayalardan fıskıran, etrafına neşe saçan, gittikçe büyüyen, uğradığı her yerdeki engelleri aşarak kendisine ulaşmak isteyen kardeşleri bünyesine katan; hayat verici, medeniyet kurucu, Allah'a ulaştırıcı bir lider olarak tasvir etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in müjdeleyici yönüne dikkat çekerek O'nun Miraç ve Burak sahibi olduğunu belirterek, cenneti görme lütfuna nail olmuş Allah'ın özel inayetlerine bir kul olarak nitelemiştir.

Kaynakça

- Akpınar, A. (2005). Aziz Mahmud Hüdayi'nin Kur'an'a Vukufiyeti ve Ayetlerden İstifade Metodu (Divân Örneği). *Aziz Mahmud Hüdayi Uluslararası Sempozyumu Tam Metini içinde*, Cilt 1 (s. 31-53).
- Alperen, A. (2009). Goethe, Faust ve İslamiyet, *Eskiye*, 14, 105-112.
- Artun, E. (2018), *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*. (Sekizinci Baskı). Adana: Karahan Kitabevi
- Atik, H. (2018). *Türk İslam Edebiyatı*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları
- Aydın, S. (2016). *İslam Düşüncesi I*. İstanbul: Külliyyat Yayınları.
- Aytaç, G. (2010). *Goethe*. İstanbul: Say Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (2014). *Aşk Estetiği*. (İkinci Basım). İstanbul: Kapı Yayınları
- Banarlı, N. S. (2012). *Bir Dağdan Bir Dağa*. (İkinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Banarlı, N. S. (2016). *Edebiyat Sohbetleri*. (Yedinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Banarlı, N. S. (2010). *Türkçenin Sırları*. (Otuzbeşinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Demirbağ, Ö. (1991). *Divan Şiirinde Hz. Muhammed* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Derin, S. (2006). *İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf*. (Birinci Basım). İstanbul: Küre Yayınları

- Doğan, N. (2012). *Alman Sosyoloji Geleneği*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Düzdağ, M. E. (2011). *Safahat*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Güngör, Z. (2005). Aziz Mahmud Hüdayi Divanında Hz. Muhammed İmajı. *Aziz Mahmud Hüdayi Uluslararası Sempozyumu Tam Metini içinde*, Cilt 1 (s. 437-448).
- Gürdamur, E. (2019). İslam Hayranı Bir Aydınlanma Şairi: Goethe. *Diyanet Aylık Dergi*, 342, 64.
- Hegel, J. W. F. (2016). *Tarih Felsefesi 1*. (1. Baskı). Kaplan, Y. (Çev.). İstanbul: Külliyat Yayınları
- Kabaklı, A. (2016). *Divan Edebiyatı*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı
- Kabaklı, A. (2015). *Sanat ve Edebiyatımız*. (İkinci Baskı). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı
- Kabaklı, A. (2015). *Tasavvuf, Tarikat, Edebiyat*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı
- Kahraman, A. (2003). Goethe'nin "Mahomets Gesang" Şiiri: Türkçe Çevirileri Üzerine. *Diyanet İlmi Dergi*, (Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) Özel Sayı 2), 575-588.
- Kısakürek, N. F. (2010). *Çile*. (Yetmişinci Baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları
- Maksudoğlu, B. (1967). Goethe ve İslam, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15, 187-212.
- McNeill, W. (2015). *Avrupa Tarihinin Oluşumu*. Kaplan, Y. (Çev.). İstanbul: Külliyat Yayınları.
- Mermer, A., Deniz, S., Yavuz, B., Keskin, N. K., Lütfü, A. ve Eflatun, M. (2017). *Eski Türk Edebiyatına Giriş*. (Ondördüncü Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları
- Mommsen, K. (2012). *Goethe ve İslam*, Özkan, S. (Çev.), İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Okay, O. (1989). *Mehmed Akif*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Okuyucu, C. (2013). *Divan Edebiyatı Estetiği*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları
- Ökten, S. (2015). *Gelenek Sanat ve Medeniyet*. (Birinci Baskı). İstanbul: Sufi Kitap
- Ökten, S. (2008). *Yahya Kemal'in Rüzgârıyla Düşünceler ve Duyuşlar*. (Altıncı Basım). İstanbul: Ötüken
- Özdemir, M. T. (1970). Goethe'nin Şiirinde Hz. Muhammed, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18, 137-140.
- Özkan, S. (2009). *Goethe, Doğu-Batı Divanı. Tercüme, Yorum ve Açıklamalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Özköse, K. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'de Nûr-ı Muhammedî Telâkkisi. *Aziz Mahmud Hüdâyi Uluslararası Sempozyumu Tam Metini içinde*, Cilt 1 (s. 231-238).
- Parlatır, İ. (1993). *Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları*. (İkinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Sarıçam, İ. (2007). Hz. Muhammed'in Mesajının Batı Şairlerine Etkisi: Goethe Örneği. *İslami İlimler Dergisi*, 521-530.
- Tarnas, R. (2015). *Batı Düşüncesi Tarihi I*. (3. Baskı). Kaplan, Y. (Çev.). İstanbul: Külliyyat Yayınları
- Tatçı, M. ve Yıldız, M. (2005). *Aziz Mahmud Hüdâyî, Divan-ı İlahiyat*. İstanbul: Sahafklar Kitap Sarayı.
- Tatçı, M. (2019). *Aşktan Söyler Bu Dilim*. (Birinci Baskı). İstanbul: H Yayınları
- Yılmaz, Ö. (2014). *Alman Mistik Düşüncesi*. (1. Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları
- Yılmaz, H. K. (1990). *Aziz Mahmûd Hüdâyî, Hayatı-Eserleri-Tarikatı*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Yılmaz, B. (2006). *Goethe ve Tasavvuf*. (Birinci Baskı). İstanbul: NKM
- Yüceer, İ. (2005). Aziz Mahmud Hüdâyi'nin Metafizik Dünyası. *Aziz Mahmud Hüdâyi Uluslararası Sempozyumu Tam Metini içinde*, Cilt 1 (s. 121-170).

